

Рад Команде ваздухопловства и противваздухопловне одбране на планирању операција снага овог вида

УДК: 355.354 : 327.51 (4+7)
358.4 : 327.51 (4+7)

Лазар Јонел, пуковник*

Припрема и планирање операције В и ПВО и рад Команде В и ПВО у процесу доношења одлуке једна је од веома битних карика у процесу оперативног планирања по стандардизованим процедурама. Део специфичности у процесу рада Команде В и ПВО на планирању операција тог вида приказан је у овом чланку с циљем да се старешинама које учествују у тим активностима приближи суштина планирања по савременим стандардима. На основу садашњих решења у организацији и раду Команде В и ПВО на планирању операције, искустава у раду команди јединица земаља у окружењу, уочених проблема, затим потребе за даљим усавршавањем, доградњом и истраживањима, а све ради побољшања организације и квалитета рада команди оперативног нивоа, предлажу се правци даљег развоја упутства. Пре свега, неопходно је усклађивање са нормативно-правним документима која су на снази, израда стандардних оперативних процедура, детаљнија разрада улоге специјалиста у процесу, појашњење штабне организације, дефинисање односа Команде и штаба и допуњавање оперативних симбола.

Кључне речи: оперативне процедуре, операције В и ПВО, штабне ратне игре, оријентација, курсеви акције.

Специфичности оперативног планирања операције Ваздухопловства и противваздухопловне одбране

Процес оперативног планирања обавља група за оперативно планирање (ЈОПГ),¹ ЗОК или видовске команде, у зависности од врсте планова. Став је да ЈОПГ, који се формира у ГШ од припадника Ј-5 и Ј-3, евентуално специјалиста из ЗОК-а и видовских команди, планира превентивно планирање (сталне планове одбране и планове превенције кризе), а ЗОК планове одговора на кризе. На основу ових планова, видовске команде израђују своје планове.

Кроз иницијалну директиву, припремно наређење или на основу командантових смерница ЗОК-а, Команда В и ПВО почиње свој про-

* Аутор је запослен у Војсци Србије.

¹ JOPG – Joint Operativ Planing Group, здружена група за оперативно планирање.

цес оперативног планирања. На исти начин и команда В и ПВО иницира потчињене команде да отпочну са планирањем.

Оперативни план представља коначан исход планирања, и треба да садржи довољно детаља који омогућавају његову реализацију. Оперативне планове израђене на нивоу потчињених јединица одобрава претпостављена команда која је издала иницијалну директиву. Команда В и ПВО одобрава планове бригада, авио-база и самосталних батаљона (везе и инжењерије).

Команданти бригада или батаљона могу да издају оперативна наређења својим потчињеним јединицама, ради усклађеног планирања и извођења операција. Оперативна наређења, која израђују команданти тих јединица, заснивају се на одобреном оперативном плану и не захтевају даља одобрења виших нивоа командовања. Уместо тога, треба их послати, као информацију, непосредно претпостављеној команди, тј. Команди В и ПВО.

Иницирање

Процес оперативног планирања у Команди В и ПВО почиње када ЗОК прими иницијалну директиву, која представља акт за иницирање процеса оперативног планирања. Основу за почетак планирања у потчињеним јединицама В и ПВО представља и претходно наређење или командантово упутство за планирање. Тиме се обезбеђује паралелно планирање на свим нивоима, више времена за планирање и рад са јединицама, као и стално усаглашавање планова.

Чим је нова иницијална директива примљена, начелник штаба или начелник органа АЗ издаје штабу наређење за почетак процеса планирања. Начелник штаба издаје наређење о степену приправности команде, а при планирању рада команде помаже му стандардна оперативна процедура (СОП).

Стандардна оперативна процедура је скуп неопходних корака обухваћених процесом оперативног планирања, који омогућавају команди и команданту да организује и контролише активности у току планирања операције. Поред тога, треба да одређује: *ко* треба да учествује у планирању операције, *када*, *поделу* расположивог *времена* по корацима, *време* и *место брифинга*, *ко* учествује на брифингу, по којим питањима и колико има времена за излагање. Са СОП треба да буду упознати сви органи Команде В и ПВО који учествују у планирању операција В и ПВО. Стандардна оперативна процедура мора да буде флексибилна у планирању потребног броја лица и потребног времена за излагање појединих органа у зависности од потреба конкретне операције или захтева команданта. Такође, треба да омогући да сваки припадник штаба препозна и схвати своје место и улогу у планирању операције.

По пријему иницијалне директиве штаб припрема одговарајућа средства за рад, што укључује: наређење или план више команде, са графиконима (када је могуће сваки официр у штабу прима копију наређења или плана, како би помогао потпуном схватању задатка); карте зоне операције; сопствени и оперативни систем претпостављене команде (*software*) за рад на рачунарима, а посебно за потребе у ратним играма; одговарајућа правила и упутства и све постојеће штабне процене (стање у јединицама, могућност употребе јединица и система, стање б/г, попуна људством и МТС...).

Органи Команде В и ПВО морају да имају све процене и друге кључне информације, које им омогућују израду потребних закључака у процесу планирања операција В и ПВО.

Најважнији задатак команданта и штаба, у овој фази планирања, јесте израда *почетне процене*, у којој командант и команда треба, у начелу, да се упознају са задатком и изврше кратку почетну процену. Њена сврха је адекватна расподела времена за рад команданта, штаба и потчињених команди. Ова процена дефинише: расположиво време од пријема задатка до његовог извршења; време потребно за планирање, припрему и извршење задатка за властиту и потчињене команде; почетну обавештајну припрему бојишта и штабне процене које су на располагању за процес планирања.

По правилу, командант додељује две трећине укупно расположивог времена потчињеним јединицама, које он и штаб користе за властиту припрему. Када је време већ додељено, командант мора да одреди да ли ће да ради по потпуном или скраћеном поступку одлучивања.

Специфичности почетне процене Команде В и ПВО за планирање операције у овој фази могле би бити:

1. *Почетна процена ситуације за потребе планирања дејства снага у ваздухопловној подршци:*

- врсте и јачине средстава ПВО противника (ЈА, РЈ ПВО, ВОЈИН);
- организација ПВО противника;
- стање јединица ПВО противника (б/г, попуњеност, оспособљеност, исправност средстава);
- базирање снага авијације противника и стања аеродромске мреже (инфраструктура);
- организација логистичке подршке ПВО противника;
- тактика дејства противничке ЈА, РЈ ПВО, ВОЈИН;
- организација и функционисање командовања, навођења и систем веза противника;
- противничке снаге авијације за офанзивна дејства;
- могући објекти дејства на територији противника, положаји, непосредна ПВО, и
- могућности сопствених снага за дејства у ваздухопловној подршци.

2. Почетна процена ситуације за потребе планирања дејства снага за потребе противваздухопловне одбране:

- кратка процена авијацијских снага противника, састав, јачина, груписање, борбене могућности, радијус дејства;
- делимична процена рељефа са тежиштем на правцима долета противничке авијације;
- могућности електронских дејстава противника;
- борбене могућности противничке авијације (тактички радијус, маневарске карактеристике, врсте наоружања,...);
- процена сопствених снага ПВО, а посебно потребно време за маневар, и
- карактеристике зоне ПВО.

Производи ове фазе планирања су: командантова почетна упутства и припремно наређење (број 1).

Активности и задаци органа Команде В и ПВО у овој фази били би:

– *Командант В и ПВО* одобрава почетна упутства која садрже следеће одлуке: начин скраћивања процеса одлучивања (ако је потребно), почетна подела времена, распоред упућивања официра за везу, време почетног извиђања, одобрени покрети и додатни задаци за рад штаба;

– *Начелник штаба* (пријемом иницијалне директиве узбуњује команду), припрема Команду В и ПВО за рад на планирању операције и извештава команданта. Заједно са органима штаба припрема почетну процену и организује брифинг бр. 1;

– *Одељење за персоналне послове А-1* анализира стање и обезбеђење људством у виду, правна ограничења (правне основе за извршење операције), управљање организацијом и администрацијом штаба;

– *Одсек за обавештајни рад А-2* анализира утицај окружења, противника, утицај расположивог времена и доставља евентуалне захтеве за извиђање;

– *Одељење за операције и обуку А-3* анализира тренутну борбену моћ јединица у В и ПВО, размештај и активности јединица, ојачања, основна усмерења за планирање у штабу и потчињеним командама, предлаже поделу расположивог времена за операцију по фазама и задацима и предлаже припремно наређење;

– *Одељење за логистичку подршку А-4* анализира логистичку ситуацију у зони, стање борбених система и процену стања логистичке подршке у јединицама В и ПВО;

– *Одељење за телекомуникације и информатику А-6* процењује стање комуникација у зони и проблеме у организовању веза и информатичке подршке;

– *Одсек за цивилно-војне односе А-9* процењује хуманитарну ситуацију у зони, међународно цивилно присуство и медијску ситуацију.

На крају ове фазе команда припрема брифинг бр. 1. Организује га начелник штаба. Последњи корак у фази пријема задатка представља издавање припремног наређења потчињенима и јединицама подршке. Ово наређење мора да садржи тип и зону операције, почетно време и сваки покрет или извиђање. Припремна наређења олакшавају паралелно планирање, које омогућава истовремени рад различитих штабних нивоа у процесу планирања.

За овај део планирања операција у виду В и ПВО специфично је да постоји потреба за конкретизовањем надлежности органа у командама. У том смислу треба израдити стандардну оперативну процедуру (СОП) за Команду В и ПВО, као и за јединице по дубини, са тежиштем на надлежностима органа, одељења и одсека. Потребно је, такође, прецизирати функционалне односе између заменика команданта, НШ и помоћника команданта (за операције и подршку), тачно утврдити и прописати, за све фазе у планирању, који органи учествују у брифинзима и по којим питањима и појаснити одређивање и распоред упућивања официра за везу (за координацију) и у којим командама.

Оријентација

Оријентација представља следећу фазу у раду команде. Процес оперативног планирања користи се анализом мисије ради оријентације планирања. Процес установљавања основних смерница и рестриктивних фактора назива се *анализа мисије*. Анализа мисије која се може реализовати као слободан мисаони процес има два циља: одређивање карактера проблема и потврђивање жељених резултата и крајњег стања које треба остварити.

Анализа треба да обезбеди повезаност задатака и концепта операције и поставља кључне задатке за потчињене. Она омогућава команданту да отпочне своју визуелизацију бојишта.

Резултат анализе задатка јесте дефинисање проблема и почетак процеса одређивања прихватљивих решења. Анализа се састоји од седамнаест корака, а резултира реферисањем Команде В и ПВО команданту. Предвиђање, претходна припрема и оспособљеност штаба кључни су за правовремену анализу задатка. Кораци су: 1) Анализа наређења претпостављене команде; 2) Извршење почетне обавештајне припреме бојишта; 3) Одређивање специфичних, имплицираних и битних задатака; 4) Преглед расположивих средстава; 5) Одређивање ограничења; 6) Идентификовање критичних чињеница и претпоставки; 7) Процењивање ризика; 8) Одређивање почетних командантових захтева за критичним информацијама (CCIR); 9) Израда анекса за почетно извиђање; 10) План коришћења расположивог времена; 11) Писање разраде задатка; 12) Реферисања после анализе задатка; 13) Одобравање описаног задатка; 14) Израда почетне командантове замисли; 15) Издавање командантових смерница; 16) Издавање припремног наређења; 17) Провера чињеница и претпоставки.

Проблеми у планирању операције В и ПВО у фази оријентације

Анализа задатка је кључна за процес доношења одлуке. Једно од битнијих питања у овој фази јесте обавештајна припрема бојишта, која је основа и база за даље планирање, и на које команда треба да да одговор. С обзиром на специфичности обавештајних процена за потребе операција у ваздухопловству, треба доградити ова питања са детаљима који су потребни за снаге В и ПВО.

Једна од специфичности вида В и ПВО јесу и командантови захтеви за критичним информацијама (КЗКИ), а односе се на информације које су команданту потребне у кратком времену (у В и ПВО ситуација се врло брзо мења), како би имао представу о бојишту и доносио критичне одлуке, а посебно у процесу опредељивања за понуђене варијанте ангажовања.

Команде би требало да имају на располагању довољно људских и материјалних средстава (извиђачке авијације, електронски системи за извиђање, беспилотне летелице, итд.) за брзо и прецизно прикушљање потребних података.

Развој концепта

Развој концепта почиње анализом командантових смерница за планирање, које су израђене у претходној фази. У развоју концепта командант В и ПВО може сам да усмери команду на одређене курсеве акција и, самим тим, олакшава рад на планирању операције. На тај начин добија се на уштеди времена и не дозвољава штабу да „лута“.

Курс акције је могућа варијанта која се предлаже команданту и којом је могуће извршити задатак. Иницијално се даје у ширем облику, с новим детаљима који се одређују у току разраде актуелног курса акције. Финални производ ове фазе планирања јесте *концепт операције*, који се заснива на само једном курсу акције који је изабрао командант. Он мора да укључи цео штаб у планирање, а његово директно учешће помаже да штаб нађе брзе и тачне одговоре на питања која се јављају током процеса доношења одлуке.

Прихватљив курс акције значи да снаге у операцији обезбеђују флексибилност у извршавању задатака у случају непредвидљивих догађаја. Такође, треба да обезбеди максимум слободе за иницијативу потчињених.

Одговор на питање „ко“, у курсевима акција не одређује конкретне јединице већ обухвата јединице по типу (на пример, ловачка ескадрила, две ескадриле ЛБА, два дивизиона АРЈ ПВО). Одређивање конкретних јединица дефинише се касније.

Постоји шест корака у планирању курсева акција: 1) Анализа релативне борбене моћи, 2) Стварање опција, 3) Развој почетних снага, 4) Развој шеме маневра, 5) Одређивање команде, 6) Припрема приказа и скице курсева акција.

Проблеми у планирању операције В и ПВО у фази развоја курсева акција

Штаб, по пријему смерница, планира и организује више курсева акција снага ради анализе и поређења. Једна од специфичности у овој фази јесте потреба за анализом односа снага, одређујући и упоређујући јачину и слабости свих снага као функцију борбене моћи.

Тешко је утврдити могућности сопствене борбене технике и прорачунати однос снага у односу на савремене и софистициране борбене системе. Тај податак је важан и због одређивања квантитативног односа снага у курсу акције.

Остали проблеми који се појављују у овој фази јесу симболи за цртање на карти и скицама, а који су специфични за ваздухопловство. Потребно је дорадити преглед симбола са потребним знаковима за ваздухопловство и ПВО.

Анализа могућих курсева акција (ратна игра)

За реализацију задатака у ратној игри потребна су адекватна информатичка средства, као што су прилагођени рачунари и посебни програми за симулацију. За компатибилан и интероперабилан рад у планирању, а који се може користити и за рад са војскама земаља чланица Програма Партнерство за мир, потребни су симулатори који одражавају праве вредности и могућности јединица и система који учествују у операцијама. Помоћу тог јединственог софтвера могу се изводити и заједничке вежбе. Наиме, ти програми су специјализовани, поред осталог, и за анализу курсева акција где се врло брзо и ефикасно добијају тражени резултати. Без тих средстава анализа курсева захтева пуно времена, а и резултати нису довољно прецизни.

Ова анализа треба да идентификује који курс акције реализује задатке уз минимум губитака и, истовремено, најбоље распоређује снаге да задрже иницијативу за будуће операције. Она помаже команданту и штабу да одреде како да у пуном обиму употребе ваздухопловну моћ, а истовремено да употребе ПВО и заштите властите снаге; предвиде догађаје у зони операције; одреде услове и ресурсе потребне за успех; одреде када и где да употребе сопствене снаге; усмере обавештајну припрему на противничке ваздухопловне снаге, недостатке, тежиште дејстава и одлучујуће тачке и препознају захтеве за координацију са: снагама КоВ-а, јединицама ПВО у КоВ-у, евентуално снагама пријатељских земаља и да, на крају, одреде оптимални курс акције снага.

Процес ратних игара

Ратна игра је дефинисан задатак са својим правилима и фазама, помоћу којег се обезбеђује визуелизација тока борбених дејстава. То је процес акције, реакције и противакције. У ствари, разматра акције противника, распоред, јачину и слабости и реакције, тј. акције сопствених снага, распоред, јачину и слабости и противакције које се предузимају у току курсева, а у погодним моментима при некој испољеној слабости противника.

Основа ратних игара треба да буде доктрина ВиПВО, теорија тактике ВиПВО, тактичко-техничке карактеристике система и средстава, карактеристике зоне операција и искуство. Све то треба преточити у софтверске оперативне системе и са осталим оперативним системима снага КоВ-а и противника, сједињене у симулациони модел. Ради се о веома обимном послу који захтева добру организацију, солидну материјалну базу и стручни профил кадра. Треба извршити анализе исплативости овакве иницијативе у односу на могућу набавку симулатора из иностранства.

Ратне игре тестирају одређени курс акције или побољшавају већ донети курс акције. Само тестирање курсева акције готово је немогуће без оперативних система и рачунарске технике. Када би се то радило ручном методом било би потребно много времена, а и резултати би били апроксимативни и непрецизни у откривању непредвиђених догађаја или проблема. Откривање критичних догађаја у овом кораку врло је важно, јер то је показатељ за евентуалну промену курса акције.

Општа правила ратних игара

Ратне игре треба да буду објективне, не дозвољавајући људству да планира оно „шта командант жели“ (мора се избећи одбрана једног курса акције само зато што су је они тако замислили). Предности и недостаци сваког курса акције треба да буду тачно забележени, чиме постају евидентни. Поред тога, непрестано се процењују прикладност, остваривост, прихватљивост, изводљивост и јединственост курса акције. Ако се не удовољи било ком од ових критеријума током ратне игре, они морају да га одбаце, избегну доношење неоснованих закључака, као и упоређивање једног курса акције са другим за време ратне игре (тај поступак изводи се у фази упоређивања).

Надлежности Команде В и ПВО у току ратних игара

Начелник штаба је одговоран за координацију рада штаба за време ратних игара.

А-1 анализира курс акције ради прорачуна потенцијалних губитака у људству и одређивања како ће обезбедити поуну људством за време операције. Посебно води рачуна о могућности поуне са критичним специјалностима (пилоти и послужιοци на системима ПВО и ВОЈИН).

A-2 преузима улогу противничког команданта. Развија противникове критичне тачке у односу на властите курс акције, као што су: властита положаја радарских станица, чворишта везе, КМ, положаја АРЈ ПВО, аеродроми, главне снаге КоВ, посебно ОМЈ и артиљерија и важна складишта горива и МТС.

Планира противниково реаговање на властита дејства и пројектује противникове губитке. Покушавајући да постигне успех за противника, он обезбеђује да штаб у потпуности разрађује властите одговоре на сваки противников курс акције. За властите снаге израђује шеме догађаја са одлучујућим тачкама,² матрицу догађаја у односу на полазне положаје и листу високо вредних циљева.³ На крају, презентује и „шему подршке у одлучивању (слободан превод)“.

A-3 бира технику и методе које ће штаб користити за ратну игру. Обезбеђује да разигравањем курса акције бележи сваку предност и слабост догађаја. То се касније користи за упоређивање курсева акције.

A-4 анализира сваки курс акције да би проценио могућност подршке. Одређује критичне захтеве за подршку, анализирајући сваки курс акције да би идентификовао потенцијалне проблеме и тешкоће. Процењује стање свих функција подршке по појединим курсевима акције и упоређује их са расположивим средствима. Идентификује потенцијалне слабости и предлаже мере за елиминисање или њиховог утицаја на курс акције.

С обзиром на то да је авијација велики потрошач горива, важно је добро планирање количине горива потребне за операцију, као и безбедно складиштење. За јединице АРЈ ПВО важна је попуна убојним средствима, што се посебно односи на ракетне јединице. Попуна јединица АРЈ ПВО ракетама је сложена и захтева специфичне услове транспорта, одржавања и складиштења. Такође, треба водити рачуна, о техничком и ваздухопловнотехничком одржавању и попуни специфичним резервним деловима с обзиром на то да се ради о изразито техничком виду (В и ПВО).

A-8 анализира сваки курс акције да би идентификовао колико коштају курсеви акција и изналазе оптимална решења. У овој фази посебно треба нагласити важност улоге *координатора ватрене подршке* који, у сарадњи са А-1, А-9 и снагама КоВ-а, врше избор циљева по којима треба дејствовати, при чему искључују циљеве који су под заштитом или који угрожавају цивилно становништво.

² NAIs – Named Areas of Interest – *одређени простор од интереса, АПЛ 2.1, INTELLIGENCE PROCEDURES, Stanag 2191* TAIs – Target Areas of Interest – *циљни простор од интереса, исто, стр. 269.* DP, DL – Decision Point, Line – *одлучујућа тачка, линија, исто, стр. 269.*

³ HPTL – High Payoff Targets List – *листа високо исплативих циљева, исто, стр. 272.* HVTL – High Value Targets List – *листа високо вредних циљева, исто, стр. 272.*

За време процеса ратних игара штаб реализује осам корака: 1) Прикупљање средстава; 2) Израда листа властитих снага; 3) Израда листа претпоставки; 4) Израда листе познатих критичних догађаја и одлучујућих тачака; 5) Одређивање критеријума оцењивања; 6) Избор метода ратне игре; 7) Избор метода за бележење и приказивање резултата; 8) Разигравање борбених дејстава и процена резултата.

Брифинг ратне игре

Брифинг ратне игре специфичан је, јер се обавља за потребе штаба и проверу ратне игре. Треба да обухвати све релевантне тачке у одлуци команданта и потпуно разумевање резултата ратне игре. Референт се начелнику штаба или заменику, односно помоћнику команданта.

Упоређивање курсева акција

Упоређивањем предности и слабости курсева акција сваки припадник штаба приказује своје закључке о курсевима акција ради даљих разматрања. Користећи раније израђене критеријуме за оцењивање, штаб скицира сваки курс акција, уочавајући предности и недостатке.

Штаб упоређује изводљиве курсеве акција да би идентификовао ону са највећом вероватноћом успеха, у односу на највероватније и најопасније курсеве акција противника. Одабрани курс акције треба да: представља минимум ризика за људство, технику и могућност извршења мисије; понуди најбољи борбени распоред властитим снагама за будуће операције; обезбеди флексибилност у сусрету са непредвиђеним догађајима у току дејстава, и омогућава потчињенима максималну иницијативу.

Упоређивање курсева акција у пракси, је критично. Штаб може да користи сву технику која му омогућава да дође до најбољег предлога, а команданту доношење најбоље одлуке. Најопштија техника је матрица одлучивања, која користи критеријуме оцењивања ради процене успешности и ефикасности сваког курса акције. Сваки орган команде треба да користи своју властиту матрицу, користећи исте критеријуме оцењивања, ради упоређивања у оквиру своје надлежности.

Саме матрице одлуке не могу да доведу до одлуке. Њихова највећа вредност је у томе што аналитичарима дају метод упоређивања неколико курсева акција према критеријумима. Матрица треба да користи раније дефинисане критеријуме оцењивања. Начелник штаба одређује вредност сваког критеријума на основу његовог релативног значења. Нумеричка вредност тежине критеријума одређују се на основу прописане стандардне оперативне процедуре за одређену вр-

сту операције. Наиме, СОП треба да пропише тежину коефицијента (вредност) за ту активност, а у зависности од врсте операције и услова извођења. Множећи број бодова са њиховом вредношћу добија се вредност према критеријумима, а затим се сабирају све вредности. Упоређивање курсева акција по категоријама снага тачније је него покушај да се израчуна укупан скор за сваки курс акције.

Брифинг команданту о одлуци

По завршетку својих анализа и упоређивања, штаб идентификује оптимални курс акције и израђује предлог. Ако штаб не може да донесе одлуку, начелник штаба одлучује који ће курс акције да предложи команданту на брифингу. Форма брифинга обухвата: замисли претпостављених команданата, исказ мисије, стање властитих снага, ажуриран план обавештајне припреме и властитог курса акције, укључујући и: претпоставке коришћене у планирању; резултате штабних процена, и предности и недостатке сваког курса акције (са матрицом одлуке или табелом која показује упоређивање курсева акције) и предлог најоптималнијег курса акције.

Одобравање курса акције

После реферисања штаба о одлуци, командант се одлучује за курс акције за који верује да има највише предности. Ако одбије све понуђене варијанте, штаб ће морати да започне процес поново. Ако командант модификује предложени курс акције или штабу да потпуно нови курс акције, штаб мора да изведе ратну игру по ревидираној варијанти или новом курсу акције да би добио нове резултате.

Када командант једном прихвати курс акције може да ревидира своју замисао и измени досадашње захтеве за критичне информације у подршци одабраног курса акције, а затим да изда додатне смернице за борбене активности и активности подршке (посебно за ресурсе које жели да сачува и да осигура сталну логистичку подршку), припремна наређења, увежбавање и припрему за извршење задатка.

На основу командантове одлуке штаб одмах издаје припремно наређење, тако да потчињене јединице могу да наставе са изградом својих планова.

Израда докумената

На основу командантове одлуке и коначних смерница штаб прерађује курс акције и припрема се за састављање плана операције или издавање оперативног наређења. Практично, један од курсева акција који је прихватио командант може врло брзо да се изда као наређење, с обзиром на то да садржи све потребне елементе.

У ствари, штаб претвара план примене одабраног курса акције у јасан и концизан концепт операције, шему маневра и потребну ватрену подршку. Командант може да користи опис курса акције снага као концепт операције. Скица на карти курса акције може да постане основа за план операције. Наређења и планови дају све потребне информације потчињенима. Штаб може да помаже потчињене штабове, уколико је потребно, у њиховом планирању и координацији.

Концепт операције представља командантов јасан и концизан приказ *где, када и како* он намерава да концентрише борбену моћ ради извршења задатка у складу са замисли његовог претпостављеног. Обухвата дејства у зони операције, структуру главних снага, потчињене команде и снаге подршке. Коначно, командант прегледа и одобрава наређења пре него што их штаб умножи и достави потчињеним саставима.

Производ рада команде на планирању операција треба да буде израда докумената. Основна документа су: оперативни план (наређење);⁴ план (наређење) за логистичку подршку⁵ (на нивоима оперативних команди наређење за логистичку подршку може да замени Прилог за логистичку подршку оперативног наређења); наређење за покрет (марш);⁶ припремно наређење, и допунско наређење.⁷

Са оперативним планом израђују се и потребни прилози. *Прилози* дају детаље који нису уграђени у план. Они треба да повећају јасноћу и употребљивост плана, дајући податке о борбеној подршци, логистичкој подршци, као и инструкције за примену основног плана. Они су саставни делови плана, а број и тип прилога зависи од команданта, нивоа команде и потреба одређене операције. Један од модела прилога, уз оперативни план из „Упутства .....“, може бити:

⁴ *План* је предлог за извршење командантове одлуке. Он представља припрему команде за будуће операције. Планови разматрају будуће операције и помажу команди да изврши процену ситуације и време извршења.

Оперативни план (OPLAN) команда користи за вођење операције. Команданти могу да иницирају припрему могуће операције издавањем оперативног плана, који постаје оперативно наређење (OPORD) када се створе услови за извршење и када је одређено време извршења. Садржај оперативних планова и наређења има пет параграфа, садржи борбену организацију и шему маневра, даје јасан и концизан опис мисије заснован на мисији више команде, и време извршења, преноси командантову замисао и концепт операције, а начелно, укључују скицу (карту).

⁵ *План логистике* даје информације и упутства која третирају оперативну логистичку подршку. Процене оперативних захтева команде јесу основа за план логистичке подршке. Овај план постаје наређење када се стекну услови за извршење.

⁶ *Наређење за покрет* одобрава покрет јединице. А-4 има примарну одговорност за планирање и координацију покрета. Међутим, њему помажу други официри у команди (А-3, војна полиција и људство за контролу саобраћаја). А-4 је, такође, одговоран за припрему и дистрибуцију наређења за покрет.

⁷ *Допунско наређење* је усмено или писано наређење и обрађује само оне делове оригиналног оперативног наређења који се мењају. Издаје се секвенца оперативног наређења и мора да се користи свих пет наведених параграфа. После сваког наслова (параграф) треба написати „нема промене“ или нову информацију. На тај начин, осигурава се да прималац зна да је примио цело допунско наређење.

- Прилог А ..... Борбена организација;
- Прилог Б ..... Обавештајно обезбеђење;
  - Додатак 1 ..... Почетна обавештајна припрема;
  - Додатак 2 ..... Прикупљање података;
- Прилог Ц ..... Скица операција;
- Прилог Д ..... Ватрена подршка;
  - Додатак 1 ..... Ваздухопловна подршка;
  - Додатак 2 ..... Подршка земаљском артиљеријом;
- Прилог Е ..... Правила ангажовања;
- Прилог Ф ..... Инжењерија;
  - Додатак 1 ..... Скица инжењеријских дејстава;
  - Додатак 2 ..... Разматрање утицаја на човекову околину;
- Прилог Г ..... Противваздухопловна одбрана;
- Прилог Х ..... Веза;
- Прилог И ..... Логистичка подршка;
  - Додатак 1 ..... Скица логистичке подршке;
  - Додатак 2 ..... Саобраћај и његова контрола;
  - Додатак 3 ..... Персонално;
  - Додатак 4 ..... Правна служба;
  - Додатак 5 ..... Верска служба;
- Прилог Ј ..... ПНХБО;
- Прилог К ..... Начелник војне полиције;
- Прилог Л ..... Извиђање и осматрање;
- Прилог М ..... Операције по дубини;
- Прилог Н ..... Операција у позадини;
- Прилог О ..... Командовање и контрола ваздушног простора;
- Прилог П ..... Ратовање против система С2 (командовања);
- Прилог Љ ..... Операције безбедности;
- Прилог Р ..... Психолошка операција;
- Прилог С ..... Обмањивање;
- Прилог Т ..... Електронска дејства;
- Прилог У ..... Цивилно-војне операције;
- Прилог В ..... Односи са јавношћу.

Специфични и важни прилози за операцију В и ПВО били би: А, Б, Ц, Д, Е, Ф, Г, Х, И, Ј, Л, О, П, С и Т.

У случају специфичних операција, а по потреби, списак прилога може да се увећа или скрати.

За време припреме и извршења операције, штаб својим радом обезбеђује команданту да правовремено донесе одлуку, достављајући му неопходне информације. Чланови штаба су одговорни за праћење припрема и извршења операције у оквиру функционалне дужности сваког члана.

Штаб мора да достави и наређења које су резултат командантове анализе у случају измене ситуације. За потчињене и јединице подршке то су припремно или допунско наређење. Наређење може да буде усмено, у форми скице или писаној форми. Коришћење припремног наређења је посебно значајно за време извршења операција. Оно дозвољава потчињеним елементима максимум времена за паралелно планирање и припрему за дејства, наставак дејстава и нове задатке.

Припремна и допунска наређења морају бити кратка и јасна. За време извођења операција има много мање времена за разјашњавање него за време припрема. Процес оперативног планирања служи као основа за рад команди, штабова и појединаца у процесу доношења одлуке и планирања извођења борбених дејстава, односно ангажовања снага.

Ради достизања интероперабилности Војска Србије је учинила одређене кораке, пре свега у организацијској структури својих команди. Процес успостављања организације команди и штабова захтева и формирање Здружене оперативне команде на нивоу Војске и видовских команди, која би била одговорна за пројектовање операција и командовање снагама у тим операцијама. Досадашња пракса пројектовања операција у Војсци Србије била је усклађена са Упутством за рад команди – штабова (нацрт), према којем су све операције, на свим нивоима, планиране по истом шаблону. Такав начин рада није могућ у новим условима организације Војске и суштини савремених операција које ће све више бити здружене и мултинационалне. Сходно таквој тенденцији операција, намеће се потреба за прихватањем усвојених процедура за мултинационалне операције и изградње сопствених процедура усклађених са међународним.

Основни захтев који се пред ЗОК и видовске команде поставља у пројектовању и управљању операцијама јесте њено, како функционално, тако и организационо јединство. Обезбеђено јединство команде је услов квалитетног планирања и извођења операција, али и јединственог схватања намера команданта од стране потчињених команданата. Да би се обезбедило захтевано јединство, команданти успостављају оперативну контролу над свим јединицама које улазе у састав снага за извођење операције. У процесу пројектовања операција, одговорност команданта је неподељена, али се на тај начин стварају услови за деловање команде као уиграног тима.

Оптимална организација пројектовања операција у видовским командама огледала би се, пре свега, у смањењу утрошка ресурса којим команда располаже, а остварује се скраћивањем процеса, односно добијањем на времену или смањењем броја ангажованих људи. Следећи аспект унапређења организације пројектовања односи се на убрзање протока информација и доношење правовремених и сврсисходних одлука. Овај квалитет могуће је остварити техничко-технолошким решењима и савременим методама рада, које подразумевају употребу симулација и штабних ратних игара.

Оперативни план представља комплексан документ који обезбеђује успешно и ефикасно ангажовање снага. Посебан квалитет представља његова свеобухватност, која се постиже прикључивањем бројних анекса.

Сам процес планирања подељен је у пет фаза или корака, који се увек морају спроводити, а чији резултати морају бити унутар дефинисаних образаца и захтева. Прецизно дефинисање процедура и форме рада дизајнирано је тако да не спутава иницијативу нити креативност сваког команданта или осталих чланова команде. Специфичност овако постављених правила при изради плана јесте у томе што после сваке фазе претпостављена команда врши верификацију, па се на тај начин правовремено усмерава рад команде ка сржи проблема, а истовремено се отклања опасност да идеја претпостављеног не буде схваћена. Процес оперативног планирања може бити оквир у којем се планирају видовске операције са својим специфичностима и које се идентификују у процесу рада видовских и тактичких команди.

Команда В и ПВО организована је на функционалном принципу, као и остале команде оперативног нивоа. Функционална организација омогућује потребну еластичност у формирању здружених команди.

Организација рада команди врши се с циљем да се обезбеди брз и тачан рад, одговарајуће комуницирање, равномерно оптерећење старешина, примена одговарајућих метода рада, заменљивост у раду и брзо решавање свих насталих проблема у току планирања и извођења операције. Квалитетно пројектована организацијско-формацијска структура Команде В и ПВО је полазна основа за њено успешно функционисање.

Командант В и ПВО или овлашћени официр ваздухопловне компоненте одговоран је за извршавање свих ваздухопловних аспеката операције, преузима одговорност за ваздухопловне операције и треба да развија и реализује план ваздухопловних и ПВО операција као подршку концепта операције команданта ЗОК-а, а у консултацији са командантом КоВ-а предлаже команданту ЗОК-а адекватну употребу ваздухопловних снага и снага ПВО под својом контролом, у складу са смерницама команданта ЗОК-а. На основу ових неколико основних задатака може се назирати комплексност пројектовања једне овакве видовске (В и ПВО) операције.

Разматрајући досадашња искуства и закључке, а ради доприноса унапређењу теорије и праксе у области рада Команди В и ПВО на планирању операције, треба уважити одређене уочене проблеме и дефинисати евентуална решења.

Општи проблеми у примени смерница за оперативно планирање

Команде треба организовати на функционалном принципу, чиме би се допринело њиховом ефикаснијем раду. У новом упутству (смерницама) за оперативно планирање потребно је детаљно разрадити

методе рада команде. Упутство је тежишно намењено за борбене операције и мисије, у мањој мери за неборбене, а може се користити и за трећу мисију уз одређене дораде и одступања. У смерницама недостају стандардизоване оперативне процедуре, недовољно је изражен однос препознавања политичких циљева и задатака, а нејасне су функције: МО – ГШ – ЗОК; ПР – МО – ГШ/ЗОК. Поред тога, недостају софтверска решења (програми за симулирање) што онемогућује да штабна анализа, уз примену ратних игара, буде комплетна.

Закључак

У раду је сагледан проблем планирања операција у Команди В и ПВО и предлаже се начин за планирање ваздухопловне операције. Представљени принципи планирања са помоћним алатима и анекси-ма будућа су основа за планирање операција у Команди В и ПВО.

За овај део планирања операција у виду В и ПВО специфичност представља потреба за конкретизовањем надлежности органа у командама. С тим у вези, треба изградити стандардну оперативну процедуру (СОП) за Команду В и ПВО, као и за јединице по дубини, са тежиштем на надлежностима органа, одељења и одсека. Поред тога, треба прецизирати функционалне односе између заменика команданта, НШ и помоћника команданта (за операције и подршку).

Такође, треба тачно утврдити и прописати, за све фазе у планирању, који органи учествују у брифинзима и по којим питањима и појаснити одређивање и распоред упућивања официра за везу (за координацију) – где и у којим командама.

С обзиром на специфичности обавештајних процена за потребе операција у ваздухопловству, треба доградити ова питања са детаљима који су потребни за снаге В и ПВО. Једна од специфичности вида В и ПВО јесу и командантови захтеви за критичне информације (КЗКИ), а односе се на информације које су команданту потребне у кратком времену (у В и ПВО ситуација се врло брзо мења), како би имао представу о бојишту и доносио критичне одлуке, посебно у процесу одређивања за понуђене варијанте ангажовања.

По пријему смерница, штаб планира и организује више курсева акција снага ради анализе и поређења. Једна од специфичности у овој фази јесте потреба за анализом односа снага, која одређује и упоређује јачину и слабости свих снага као функцију борбене моћи. Тешко је утврдити могућности сопствене борбене технике и прорачунати однос снага у односу на савремене и софистициране борбене системе. Тај податак је важан и због одређивања квантитативног односа снага у курсу акције.

Остали проблеми који се појављују јесу симболи за цртање на карти и скицама, а који су специфични за ваздухопловство. Потребно је дорадити преглед симбола са потребним знаковима за Ваздухопловство и ПВО.

Користећи раније израђене критеријуме за оцењивање, штаб скицира сваки курс акција, уочавајући предности и недостатке. Најопштија техника је матрица одлучивања, која користи критеријуме оцењивања ради процене успешности и ефикасности сваког курса акције. Такође треба размислити о сврси разматрања курсева акција у ситуацији реалног планирања операције (са реалним снагама), када су на располагању – једна бригада за ПВО и две ескадриле борбене авијације за ваздухопловну подршку.

На основу наведених проблема и тешкоћа у примени смерница за оперативно планирање, правци даљег развоја упутства могу бити: усклађивање са нормативно-правним документима која су на снази, израда стандардних оперативних процедура, детаљнија разрада улоге специјалиста у процесу планирања, појашњење штабне организације и однос команде и штаба, као и допуна оперативних симбола са примерима борбених докумената, анексима и шемама.